

RÖVIDÍTÉSEK AZ MSN NYELVEZETÉBEN

WIRT PATRÍCIA

1. Bevezetés

Dolgozatom tárgya az internetes kommunikációban, az írott beszélt nyelvben megjelenő rövidítések, melyek elterjedtségét és használati módját mutatom be. Ezeken kívül a nyelv- és internethasználóknak az írott beszélt nyelvvel, mégpedig a rövidítésekkel szembeni attitűdjét vizsgálom egy kérdőíves felmérés segítségével. Különböző életkorú és lakhelyű emberekkel töltöttem ki egy feladatlapot, amelyen az attitűdre vonatkozó kérdések mellett a rövidítések ismeretét felmérő feladatok is szerepeltek.

Az internetes nyelvhasználatot a csevegőprogramok, elsősorban az MSN nyelvezetén keresztül mutatom be, mert itt van lehetőség valós idejű kommunikációra, általában személyesen is ismert partnerekkel. A nyilvános csetoldalakról és az e-mailekről csak a csevegőprogramokkal való összehasonlítás során lesz szó.

A bevezetés után a Windows Live Messenger programot mutatom be, majd az írott beszélt nyelv fogalmát definiálom. Ezután általánosságban szólok az írásban használatos rövidítésekről, melyek bármilyen stílusú szövegben előfordulhatnak. Ezek általában mindig azonos formában jelennek meg, és mindenki számára ismertek. Ilyen elterjedt rövidítések az internet nyelvezetében is lehetnek. Ezt a feltevést szeretném bizonyítani a kérdőíves felméréssel, és olyan adatokkal, melyeket az elmentett MSN beszélgetéseimből gyűjtöttem. Majd áttérek a saját kérdőíves vizsgálatom leírására, a módszeremet összehasonlítom más kutatások módszereivel. A kérdőív segítségével a rövidítések ismeretét, használatának gyakoriságát és a válaszadók rövidítésekkel kapcsolatos attitűdjét mértem fel. Az eredményeket százalékokban adom meg, és több helyen diagramokkal illusztrálom. Végül említést teszek az írott beszélt nyelv interneten kívüli megjelenéséről, és a feladatlap erre vonatkozó kérdésére kapott válaszokat is ismertetem.

2. A Windows Live Messenger

Mielőtt bemutatom az internetes csevegésekben használt rövidítéseket, ejtek néhány szót magáról az MSN-ről. A program neve Windows Live Messenger, régebbi verziójának a neve MSN Messenger (MSN = Microsoft Network), egy azonnali üzenetküldő alkalmazás, melynek segítségével valós idejű társalgást folytathatunk az interneten.¹ Ehhez először telepíteni kell a programot a számítógépre. Vannak olyan weboldalak is, ahonnan be tudunk jelentkezni, viszont itt korlátozottabbak a lehetőségeink, nem tudunk fájlokat küldeni és fogadni, webkamerán keresztül beszélgetni. A program telepítése után regisztrálni kell a szolgáltatás honlapján. Az e-mail címünk,

¹ A Windows Live Messenger helyett a köznyelvben megmaradt az MSN megnevezés. Ez a mozaikszó rövidebb, egyszerűbb kiejteni is, mintha a legújabb verzió teljes nevét mondanánk. A program helyét 2013 áprilisától a Skype vette át.

mellyel regisztráltunk, lesz ezentúl az azonnali üzenetküldő címünk is. Ismerőseinkkel kapcsolatba tudunk lépni, ha küldünk nekik egy felkérést, ehhez ismerni kell az MSN címüket. Ha minket vesznek fel az ismerőseink, akkor el kell fogadnunk a felkérést. Ez körülbelül olyan, mint a telefonszám megadása. A nyilvános csetoldalakkal ellentétben itt csak azokkal tudunk kommunikálni, akiknek megadtuk, vagy akiktől elkértük az MSN-címüket.

Ma már közösségi oldalakon és némely e-mail fiókba bejelentkezve is tudunk csevegni, pl. a Gmailen (<https://mail.google.com/mail/?shva=1#inbox>) vagy a Facebookon (<http://www.facebook.com/>). Viszont a Facebookon bárkit el tudunk érni, és minket is el tud érni az, aki az oldalon az ismerősünk, a Gmail esetében pedig az, akinek valaha is küldtünk e-mailt, és szintén a Google levelezőrendszerét használja. A cset használatához be kell lépni az oldalra, az MSN-t viszont be tudjuk állítani úgy, hogy rögtön bejelentkezzen, vagy legalább megnyissa a programot a számítógép, amint bekapcsoljuk. MSN-en beállíthatjuk az állapotunkat (szabad, elfoglalt, nincs a gépnél, kapcsolódás elrejtése), ami azért fontos, mert jelzi a partnereinknek, hogy fent vagyunk-e egyáltalán, és ráérünk-e beszélgetni. Sokan folyamatosan rejtve vannak, így csak azokkal lépnek kapcsolatba, akikkel ők szeretnének, mert mások nem tudják, hogy elérhetőek. Olyan ismerősöknek is küldhetünk üzenetet, akik épp nincsenek bejelentkezve, mert azonnal megkapják az üzenetet, amint belépnek a programba. Emiatt a funkció miatt is kezdik kiszorítani az informális e-mailt az azonnali üzenetküldő szolgáltatások.

2.1. A cset, az e-mail és az MSN közti különbségek

A cset és a telepíthető csevegőprogramok, például az MSN legszembevetőbb különbsége, hogy az előbbit inkább ismerkedési célból, míg az utóbbit a már meglévő ismerőseinkkel, barátainkkal, családtagjainkkal való kapcsolattartásra használjuk. A kérdőívemből is kiderül, hogy a válaszadók mindössze 8,9%-a használja az MSN-t ismerkedésre, és vesz fel bárkit beszélgetőpartnernek. A cset lehet anonim és teljesen nyilvános, viszont MSN-en mi döntjük el, hogy kit veszünk fel partnernek, vagy kinek a meghívását fogadjuk el. Általában mindenki a saját nevéen vagy egy jellemző beceneven jelentkezik be, hiszen az a cél, hogy a partnerek számára nyilvánvaló legyen, hogy ki kicsoda. Kép feltöltésére is van lehetőség, hogy még könnyebb legyen az azonosítás.

A cset nyelvezetében is lehetnek eltérések az MSN-nel szemben, mert idegennel és külföldiekkel is beszélgethetünk. A beszélgetők nem biztos, hogy őszinték, a nyelvhasználatukon is változtathatnak a partnerre tett jobb benyomás érdekében. MSN-en általában olyanokkal kommunikálunk, akiket személyesen is ismerünk, sokszor konkrét oka van annak, ha valakit ilyen formában keresünk. Ezért az MSN és a hozzá hasonló programok nyelvezete hasonlít a legjobban a hétköznapi, kötetlen társalgás nyelvére.

Az e-mail nyelvezete és formája sokkal kötöttebb, egyértelműen az írott nyelv jegyeit hordozza. Nem kell azonnal válaszolni, jut idő a megfogalmazásra. A csevegőprogramok elterjedtsége miatt (a válaszadók 55,35%-a napi rendszerességgel használja) a magánjellegű e-mail háttérbe szorult, viszont a hivatalos e-mailezés egyre terjed.

Mindenholn hírleveleket kapunk, gyakran kell diákoknak, hallgatóknak a házi dolgozataikat e-mailben elküldeniük. A hivatalos e-mail formája és stílusa hasonló a hivatalos kézzel írott vagy nyomtatott levélhez. Emiatt nem jellemzőek rá a rövidítések, amelyek magánlevélben is előfordulhatnak.

A valós idejű internetes kommunikáció és az e-mail vagy akár a hagyományos papírra írott levél közti különbség, hogy amíg a levelet mint bármilyen más írott szöveget később is vissza lehet olvasni, az MSN vagy cset beszélgetéseket nem feltétlenül. MSN-en mi állítjuk be, hogy szeretnénk-e, hogy a program elmentse a beszélgetéseinket. Ebben az esetben visszakereshetővé válnak az üzenetekben leírtak, de ekkor már nem lesz valós idejű, így újabb tulajdonságát hordozza az írott nyelvnek. Az e-mailjeinket általában automatikusan menti a postafiókunk, egyébként sem valós idejű, mert nem mindig akkor olvassuk el, amikor a feladó elküldte, és a válasz megírása is hosszabb időt vehet igénybe. Ezek miatt a tulajdonságok miatt mondhatjuk a csevegőprogramok, például az MSN nyelvezetére, hogy írott beszélt nyelv. A következőkben ezt a terminust definiálom.

3. Az írott beszélt nyelv

Az interneten folytatott társalgások szövegét az írott és a beszélt nyelv tulajdonságai egyszerre jellemzik. Bódi Zoltán (1998: 186, 2004: 287) ezt a kommunikációs formát írott beszélt nyelvnek nevezte. Én is ezt a terminust fogom használni, mert szerintem ez fejezi ki legjobban ennek a nyelvezetnek a lényegét: azt írjuk le, amit el szeretnénk mondani szóban. Balázs Géza (2003) másodlagos írásbeliségként említi, de ezen nemcsak a számítógépen, hanem a mobiltelefonokon írt üzenetek szövegét is érti. Arra utal, hogy az íráshoz nem papírt és íróeszközt használunk, hanem valamilyen billentyűzetet. Az írott beszélt nyelv megnevezést azért is tartom szerencsésebbnek, mert így nemcsak számítógépen vagy mobiltelefonon, hanem a spontán, kevésbé szerkesztett kézzel írt szövegekre (pl. jegyzetekre, felragasztott rövid üzenetekre) is gondolhatunk.

A következő táblázatban felsoroltam az írott beszélt nyelv tulajdonságait. Külön oszlopba azokat, amik az írott, és külön azokat, amik a beszélt nyelvhez kötik.

Írott beszélt nyelv	
Írott nyelvi tulajdonságai	Beszélt nyelvi tulajdonságai
vizuális: a kód betűkből és írásjelekből áll	redundancia, hezitáció megjelenhet
a szöveg elmenthető, kinyomtatható	jelen idejű, nincs késleltetés
grammatikus	kevesebb idő jut a tervezésre
helyesírás (kevésbé fontos)	szupraszegmentális elemek érzékeltethetők
	hibajavítás ismétléssel
	spontán, gyors

1. táblázat: Az írott beszélt nyelv tulajdonságai

Az interneten a diskurzus jelen időben zajlik, nincs késleltetés, azonnal érkezik a válasz (amennyiben a partner valóban a számítógépnél van, észreveszi az üzenetet és szándékában áll válaszolni). Előzetes tervezés csak annyi lehet, mint a szóbeli beszélgetésnél, ha nem akarjuk megvárakoztatni a partnerünket. Az enter leütése után már nincs lehetőség javításra, esetleg csak úgy, ha újra leírjuk helyesen az elrontott szövegrészt. Sokszor ezt nem tesszük meg, ha ettől nem válik értelmetlenné az üzenet. Az írott beszélt nyelv formáját tekintve írott nyelvhasználat, így lehet szó helyesírásról, de éppen a gyorsaság és a figyelmetlenség miatt a szövegnek sokszor csak a tartalmára figyelünk. Ezért sem a helyesírás, sem a grammatikai szerkesztettség nem lényeges, amíg nem akadályozza a megértést. A hezitáció is előfordulhat benne úgy, hogy leírjuk betűkkel, írásjelekkel, ezzel húzzuk az időt, amíg megfogalmazzuk, amit mondani akarunk. Ilyenek lehetnek: ..., *öööö, háááá, hm*. A három pont a gondolat lezáratlanságát is kifejezheti (Keszler 2004: 21), úgy, mint amikor beszédben a mondat végén nem vesszük le a hangsúlyt, és nem tartunk szünetet, így jelezve, hogy még folytatni szeretnénk a mondandónkat. A magánhangzók nyújtása a hangzó nyelvet idézi fel. Érzelmeket is kifejezhetünk, nemcsak emotikonok vagy animációk segítségével, hanem nyelvileg is. A csupa nagybetűs szöveg a kiabálást jelenti (Bódi 1998: 184, 2004: 289). Ez azért is kiemelkedik az írásképből, mert általában nagybetűk nem használatosak, sem a mondat elején, sem mozaikszavakban, gyakran még a tulajdonneveket is kis kezdőbetűvel írják. A felkiáltásainkat is leírhatjuk, pl. *ááá, na neee, óóó, tök jóóóó, vááá*. Ezek különböző érzelmeket fejezhetnek ki szövegkörnyezettől függően. Ha szomorú hírt kapunk, az *óóóóó* „hangozhat” csalódottan, de lehet a csodálkozás, csodálat jele is. Sok esetben az írásjelek halmozásával is kifejezhető a fokozott emóció: *?! ,!!!, ???* (Keszler 2004: 23). Ezek a formák a nonverbális kommunikációt helyettesítik. A többször leírt magánhangzó azt jelöli, hogy beszédben nagyon hosszan ejtenénk az adott szótagot. Redundancia is előfordulhat az írott beszélt nyelvben, ha valaki elfelejti, hogy már leírt valamit, vagy ha nyomatékosítani akarja a mondanivalóját. Szükség is lehet rá, ugyanúgy, ahogy a szóbeli kommunikációnál, mert olyan mértékben nincs lehetőség az újraolvasásra, mint a levél esetében, mivel rögtön kell válaszolni, mert érkezik az újabb üzenet.

Korábban már szó volt a hivatalos és magánjellegű e-mailekről, melyek nyelve a hagyományos kézzel írt vagy nyomtatott levelek szövegére hasonlított. Ezzel szemben a csevegés nyelve inkább a beszélt nyelv tulajdonságait hordozza. Schirm Anita (2004: 164) felállított egy dinamikus kontinuumot az alapján, hogy az egyes internetes műfajokban milyen arányban vannak jelen az írásra vagy a beszédre jellemző jegyek. Ha a skála egyik végén a beszéd, a másikon az írás helyezkedik el, akkor a kettő között állnak az írott beszélt nyelvi szövegek: az íráshoz közelebb az e-mail, középtájon az SMS, a beszéd oldalánál pedig a cset.

Bódi Zoltán (1998: 185) szerint a rövidítések gyakori alkalmazása a beszélt nyelvhez közelíti az internetes kommunikáció nyelvezetét. Vannak olyan rövidítések, amelyeket csak írásban használunk, de olyanok is, amiket a beszédben is. A következők részben a nyelvi kommunikációban általánosan megjelenő rövidítésekről lesz szó.

4. Rövidítések a nyelvben

A rövidítések használata a beszédre és az írásra egyaránt jellemző, más-más funkciók miatt. A beszéd egyébként is gyors, sokszor „elharapjuk” a szavakat. Az írást a rövid szóalakok alkalmazása képes gyorsítani. Bár formálisabb, mint a beszélt nyelv, vannak hivatalos szövegekben is használt, elterjedt rövidítések. A *magyar helyesírás szabályai* (2000) is felsorol néhányat, amelyek bármilyen stílusú szövegben előfordulhatnak: *ált.* (általános), *kb.* (körülbelül), *l.* (lásd!), *pl.* (például), *pu.* (pályaudvar), *stb.* (s a többi), *sz.* (század), *szerk.* (szerkesztette), *ua.* (ugyanaz), *vö.* (vesd össze). Ezek után a rövidítések után írásban pontot kell tenni. A mértékegységeknek (*m, kg, K, Pa*), az égtájaknak (*D, DNY*) és a hónapok neveinek (*jan., febr.* stb.) a rövidítése is széles körben elterjedt. Ezekre a hivatalos rövidítésekre külön helyesírási szabályok vonatkoznak. Nem mindegy, hogy mit írunk nagy vagy kis betűvel, van, ahova kell tenni pontot, és van, ahova nem, a toldalékokat kötőjellel kapcsoljuk hozzájuk. Egyéni rövidítések is léteznek, melyeket nem kötnek szoros szabályok. Informális írott szövegekben, például órai jegyzetekben, magánlevelekben találkozhatunk ilyenekkel, de legfőképpen az internetes csevegésekben. Itt a gyorsaság miatt használatosak, hiszen a kommunikáció a beszélt nyelv sebességét megközelítően zajlik. Legtöbbször a gyakran használt szavakat, kifejezéseket rövidítjük. Ezek általában azonos formában jelennek meg, és sokak számára ismertek.

A Magyar grammatikában (Keszler 2000) a ritkább szóalkotási módoknál esik szó a rövidítésekről. A tankönyv megkülönbözteti a szórövidülést az írásban használt rövidítéstől. A szórövidülés szóalkotási mód, új szó keletkezik, amelyet szóban és írásban is használunk, de inkább csak informális környezetben, pl. *fagy, cigi, kösz, tesó*. A rövidítéssel ellenben nem hozunk létre új szót, beszédben teljes szóként ejtjük, például ha leírva *dr.* szerepel, akkor *doktor-t* mondunk felolvasáskor. Rövidítések előfordulhatnak a hivatalos iratokban is, írásukat szabályok kötik, a rövid forma is állandó, hogy közérthető legyen, és legtöbb esetben pontot teszünk a végére.

Az írott beszélt nyelvben is előfordulhatnak rövidüléssel keletkezett módosult szóalakok. Olvasni is szokás így őket, nem feltétlenül fejtjük vissza a teljes alakot. Ez is mutatja, hogy gyakran a kevésbé választékos beszélt nyelv kifejezéseit írjuk le az internetes csevegések során. Például *figyelj* helyett *figyi* vagy *figy* szerepel a szövegekben. Az ilyen formák a bizalmasabb stílus jellemzői lehetnek. Ezek a szavak szemmel láthatóan kevesebb karakterből állnak, gyorsítják, egyszerűsítik a gépirást.

Az MSN nyelvezetében minden olyan írásmódot rövidítésnek nevezek, amellyel csökkenteni lehet a gépelési időt, így a kötőjelek, írásjelek elhagyását, a nagy kezdőbetűk mellőzését és a számnevek számokkal való írását is ide sorolom.

5. A kérdőív

Feltételezésem igazolására a legjobb módszernek egy kérdőíves teszt elkészítését találtam, mellyel fel tudom mérni az emberek internetes csevegési szokásait, és a rövidítések ismeretét és használatát.

A feladatlap első részében az internetes csevegőprogramok használatával kapcsolatban tettem fel kérdéseket, a következő részben pedig gyakran használt kifejezé-

seket kellett a válaszadóknak rövidíteniük, azután pedig megadott rövidítéseket visszafejteniük. Korpuszként az elmentett MSN beszélgetéseimet használtam, ezekből válogattam ki a kérdőívben szereplő rövidítéseket. Ezzel ki tudtam küszöbölni a megfigyelői paradoxont azáltal, hogy a már lezajlott beszélgetéseimből gyűjtöttem rövidített kifejezéseket tartalmazó szövegrészeket, amihez az ismerőseimtől engedélyt kértem.

A teszt első része 17 kérdésből állt. Minden kérdéshez válaszlehetőségeket soroltam fel, némelyiknél a válaszadó is adhatott meg saját alternatívákat. Ezekkel a kérdésekkel azt próbáltam kideríteni, hogy a kérdőív kitöltői milyen rendszerességgel szoktak csevegőprogramokat használni, mit gondolnak az ilyen típusú kommunikáció nyelvezetéről, pontosabban a rövidítésekről és a nyelvhelyesség betartásáról.

A következő részben felsoroltam 34 kifejezést, amelyeket a válaszadóknak rövidíteniük kellett. Voltak rövid szavak (*csak*), összetett szavak (*buszmegálló*), igekötős igék (*csörgess meg!*), és rövidebb állandósult kifejezések (*jó éjszakát!*). Ha valaki nem tudta vagy egyáltalán nem szokta rövidíteni a megadott kifejezést, oda kellett írnia, hogy „nem rövidíttem”. Ezután 33 rövidítést kellett visszafejteni teljes szavakká, szóösszetételekké. A példákat többnyire az ismerőseimmel folytatott MSN beszélgetésekből válogattam ki, de néhány rövidítést a szakirodalomból (Bódi 2004: 288; Veszelszki 2009: 321) vettem át (pl. *5let*, *Mlék*), mert kíváncsi voltam, hogy ezeket felismerik-e a válaszadók.

Ügyeltem arra, hogy a rövidítendő és a rövidítettek felsorolásában ne legyen nagy átfedés, mert az megkönnyítette volna a feladatot. Amikor a kitöltő megpillantja a rövidítést, eszébe juthat, hogy az az előbbi feladatban szereplő szóhoz tartozik. Ha visszalapoz és odaírja, annak ellenére, hogy nem is használja az adott rövidítést, akkor hamis eredményt kapunk. Néhányat viszont szándékosan ismételt meg (*csak = ck*, *nincs mit = nm*, *volt = vt*, *úgyhogy = uh*, *jó éjszakát! = jó8*). Erre azért volt szükség, hogy lássam, mely rövidítéseket használják rendszeresen, és melyek azok, amiket ismernek ugyan, de nem használnak a mindennapokban.

A kérdőívek kitöltésénél mindig jelen voltam. Ez azért volt fontos, mert a feladatlap kidolgozásának idejét 15 percen határoztam meg, ezt nem volt szabad túllépni. Természetesen nem vettem el a lapot senkitől, aki nem fejezte be ennyi idő alatt, de 15 perc éppen elegendő volt arra, hogy gondolkodás nélkül, automatikusan ki lehessen tölteni. Az volt a cél, hogy a résztvevők őszintén válaszoljanak, és ha valaminek nem tudják a rövidítését, lépjenek tovább, és ne gondolkodjanak rajta sokat, ne nézzenek utána, és ne is kérdezzék meg senkitől, hiszen így lehet megbízható adatokhoz jutni a rövidítések ismeretével kapcsolatban.

A feladatlap végén a válaszadó személyével kapcsolatban tettem fel kérdéseket (életkor, nem, lakóhely, dolgozik vagy tanul az illető), később ezen adatok alapján osztottam csoportokra őket.

5.1. A kérdőíves vizsgálat résztvevői

Összesen 56 fővel töltettem ki a kérdőívet. Ez nem reprezentatív minta, mégis lehet következtetéseket levonni belőle, mert különböző életkorú és lakhelyű személyek

válaszait tartalmazza. Így elegendő mennyiségű adathoz jutottam ahhoz, hogy százalékokat számítva összehasonlításokat végezzek a csoportok között.

A kérdőívet kitölttettem egy teljes gimnáziumi osztállyal, a székesfehérvári Vasvári Pál Gimnázium 11. osztályos tanulóival. A többi válaszadó az ismerőseim közül került ki. A feladatlapot bevitettem az egyik órára (Diskurzuselemzés előadás, 2010–2011. 1. félév), az itt jelenlévő hallgatók és a tanár is kitöltötte a tesztet. Az életkor szerinti csoportok határát 21. évnél húztam meg. Azért ezt a kort választottam, mert csak így tudtam életkor szerint két, lakóhely és iskola szempontjából is vegyes csoportot létrehozni. Lakóhely szerint pedig a Székesfehérvár környékiek és a Szeged környékiek csoportját hasonlítottam össze.

Az írott beszélt nyelvben előforduló rövidítésekkel mint nyelvhasználati jelenséggel több nyelvész is foglalkozott. A következőkben két kutatás módszereit hasonlítom össze a saját módszeremmel.

5.2. A rövidítésekkel foglalkozó vizsgálatok összehasonlítása az általam használt kérdőívvel és módszerrel

Laczkó Mária (2010) az SMS-ekben használt rövidítéseket vizsgálta. Ezek nagyrészt megegyeznek az internetes csevegésekben használt rövidítésekkel. A kísérletben 70 rövidítést kellett visszafejteniük a résztvevőknek. Ezzel szemben az én tesztemben harmincnégy szót vagy kifejezést kellett rövidíteni, és harminchárom felismerni. A kérdőívek elemzése során kiderült, hogy sokkal eredményesebb módszer, ha azt vizsgáljuk, ahogy a válaszadó rövidít, vagy éppen nem rövidít egy-egy szót, kifejezést. A rövidítések megfejtése könnyebb feladat, kevés gondolkodással annak is sikerülhet, aki soha nem használja őket. Ezzel nem lehet pontos adatokhoz jutni arra vonatkozóan, hogy mennyire elterjedtek bizonyos rövid alakok.

Laczkó tesztjében azt kérte, hogy ha a kitöltő nem ismeri a rövidítést, akkor hagyja üresen az adott helyet. Az én tesztemben viszont a válaszadónak oda kellett írnia, hogy „nem ismerem”, ami néha tovább tartott, mintha a megoldást írta oda, de így elkerülhető volt, hogy valaki lustaságból az egészet kitöltetlenül hagyja. Ahol több egymás alatt nem ismertek, ott használhattak macskakörmet. Szerencsére csak nagyon kevesen éltek vissza ezzel a lehetőséggel, és húzták ki majdnem az egész feladatot.

A vizsgálatban Laczkó Mária különbséget tett helyes és helytelen válaszok között, külön értékelté őket. Ő határozta meg, hogy a rövidítéseknek mi lehet a megoldása. Én ezzel szemben az elmentett MSN beszélgetéseimből gyűjtöttem ki az ismerőseim által használt rövidítéseket. Ebből a hosszú listából választottam harmincnyet, amelyeket a tesztben résztvevőknek rövidíteniük kellett, és harmincháromat, amelyeket visszafejteniük. Nem határoztam meg helyes válaszokat, mert már a rövidítések gyűjtése közben észrevettem, hogy egy-egy hosszabb szónak vagy párszavas kifejezésnek többféle rövidítési módja is lehet.

Az SMS-ek rövidítéseit kutató kísérletben 110, tehát majdnem kétszer annyi fő vett részt, mint az enyémben (Laczkó 2010). Az idősebb korosztály tagjai is részt vettek a vizsgálatban. Míg az SMS írás az idősebbeknél is megszokott, addig az MSN és más csevegőprogramok használata még ma is inkább a fiatalabbakra jellemző. A két 40

év feletti válaszadó közül az egyik azt jelölte, hogy csak heti néhány alkalommal, a másik pedig, hogy nagyon ritkán MSN-ezik. A 25 és 30 közötti válaszadók is ugyanilyen válaszokat adtak. A legfiatalabb kitöltő 15 éves volt. Ennél fiatalabbakkal azért nem tölttettem ki a tesztet, mert náluk a helyesírás tanulása még folyamatban van. Például a fonetikus írásmódnál nem biztos, hogy szándékosságról lenne szó.

A Veszelszki Ágnes által vezetett vizsgálatban (2009) részt vevő diákoknak maguktól kellett rövidítéseket írniuk. A feladatlap a számítógéppel és mobiltelefonnal szembeni attitűdre vonatkozó kérdéseket is tartalmazott. 218 kérdőívet használtak fel, de a válaszadók egyetlen általános iskola tanulói voltak, tehát azonos korosztály és ugyanazon város vagy a város környékének lakói. Így ezek az eredmények nem adnak átfogó képet az írott beszélt nyelvről. Az én kérdőívemet Székesfehérváron tanuló vagy dolgozó, illetve Szegeden tanuló vagy dolgozó, különböző életkorú személyek töltötték ki.

A diákok válaszaiból Veszelszki 126 különböző rövidített alakot gyűjtött össze. A leggyakrabban megadott rövidítések csökkenő sorrendben a következők voltak: *nm* (nincs mit), *h* (hogy), *vok* (vagyok), *nemtom* (nem tudom). A saját kérdőívem alapján felállított sorrend hasonló ehhez, a továbbiakban ezt fogom bemutatni.

6. A rövidítéses és visszafejtéses feladatok elemzése

6.1. A leggyakoribb rövidítések

A legsőt, a *nm*-t leszámítva a saját kérdőívem eredménye és a sorrendje is megegyezik Veszelszki Ágnes eredményével: *h* (hogy), *vok* (vagyok), *nem tom* (nem tudom). A *nincs mit* nálam csak a gyakran rövidítettek csoportjába került, mindössze a válaszadók fele, 28 fő rövidítette, mindenki *nm*-nek. Eltérés csak abban volt, hogy néhányan külön írták, esetleg pontokkal elválasztva (*n. m.*). A *nm* a visszafejtésnél is szerepelt, de csak harminckilencen írták azt, hogy *nincs mit*. Tehát még itt sem volt egyértelmű mindenki számára, hogy minek a rövidítése. Ez talán azzal is magyarázható, hogy nem volt hozzá szöveggörnyezet.

A teszttem szerint a leggyakrabban rövidített szó a *hogy*, ennek egyetlen rövidítése használatos, a *h*, az 56 válaszadó közül 46 rövidítette. A második a *vagyok*, amit negyvenötön rövidítettek, általában *vok*-nak, de volt, aki *wok*-ot írt. A harmadik a *nem tudom*, amit egybe írva *nemtom* vagy külön *nem tom* formában használtak. A negyedik a *szerintem*, ennek több változata is él, a legelterjedtebb a *sztem*, harmincnégyszer szerepelt, a többi csak egy vagy két kérdőívben jelent meg (*szetem*, *szentem*, *sztm*, *szrtm*). Ötödik a *jó éjszakát*, negyvenen rövidítették, ebből huszonötön *jó8*-nak, hatodik a *valószínűleg* és a *mindegy*, mindkét szót harminckilencen rövidítették.

A legritkábban rövidített szavak és kifejezések csökkenő sorrendben a következők: *volt*, amit 9 fő rövidített, 5–5 fő a *csak*-ot, a *megyünk*-et, a *csörgess meg!*-et és a *lefekszem*-et, a *megint*-et pedig csak négyen.

Nekem természetesnek tűnt, hogy a *csak*-ot mindig *cs*-nek rövidítem, internetes csevegésben és kézírásban is, például órai jegyzeteléskor. De a teszt arra mutatott rá, hogy ez nem elterjedt rövidítés. Összesen ötvenen rövidítik ezt a szót, négyen *cs*-nek, egy személy pedig *ck*-nak. Viszont tizenhárman felismerték, hogy a *ck* a *csak* rövidítése, azok is, akik nem rövidítették az előző feladatban.

6.2. A rövidítések visszafejtése

Vannak olyan rövidítések, amelyek egyértelműek, és nem csak az internetes nyelvezetben használatosak. Ezek felismerése azok számára is könnyű lehet, akik nem használnak rendszeresen rövidítéseket. A válaszadók fele (28 fő) meg tudta fejteni majdnem az összes szám, nagybetű vagy más jel kombinációjából álló kifejezést (*2nk, 1NSN, 1xűN, Mlék, mlek, lát6od, 2x, mind1, 7fő, jó8, mind2N, 5let, jöv7*), azok is, akik egyébként nagyon kevés szót rövidítettek az előző feladatban. Voltak olyan válaszadók is, akik a nagybetű, szám vagy egyéb jel kombinációjából álló rövidítéseket gond nélkül felismerték, de azokat nem, amiket egyszerűbbnek, általánosan elterjedtnek gondoltam, például a *mki* (mindenki), *besz* (beszél), *megném* (megnézem) szavakat.

Az 56 közül 21 személy majdnem minden rövidítést ismert. A *ck* okozott gondot azoknak, akik csak egyet nem ismertek fel, a kettőt nem ismerőknek a *ck* és még egy szó, több esetben a *vt* (volt), vagy az *uh* (úgyhogy). Egy válaszadó az *Mlék*-et és a *mlek*-et nem tudta visszafejteni, viszont a többi számos vagy nagybetűs rövidítést tudta, egy pedig az *uh*-t és a *besz*-t nem ismerte. A *ck*-t négyen is *ciki* rövidítésének vélték. Erre nem találtam példát az elmentett beszélgetések között, de nem zárható ki, hogy ez egy élő rövidítési forma. Viszont azt is figyelembe kell venni, hogy mind a négyen a székesfehérvári Vasvári Pál Gimnázium diákjai, így lehetséges, hogy csak köztük terjedt el ez a rövidítési mód. A négy diák közül az egyik a *ck*-hoz a *ciki*-t és a *csak*-ot is odairta teljes alakként.

A *csak ck* rövidítésére csak egy ismerősömtől származó szövegekben találtam példát, ez adta az ötletet, hogy megvizsgáljam, mások számára mennyire ismert ez a rövidítési mód. Ennek a személynek az elmentett MSN üzeneteiből való a következő részlet:

Tibikeee: *mindjárt jövök ck cigizek let*

Más partnerrel folytatott beszélgetésekben a *cs* rövidítés szerepelt.

Sam: *elvileg ráérünk, cs ha megint esni fog, akk nem tudunk menni*

Ebben a két szövegrészben más rövidítések is felfedezhetők, az elsóban az *egy* számmal való írása, a másodikban pedig az *akkor akk* rövidítése.

A másik nehézséget okozó rövidítést, a *vt*-t (volt) többen visszafejtették azok közül is, akik sokat nem rövidítettek, és kevesebbet ismertek fel. Viszont a válaszadók közül csak kilencen rövidítik a *volt* szót, öten *v*-nek,² ketten fonetikusán *vót*-nak és csak egy fő *vt*-nek.

A *nm* Veszelszki Ágnes kutatása szerint az egyik leggyakoribb rövidítés, amit a *nincs mit* helyett használnak. A kérdőívemben többen is azt írták a *nm*-hez, hogy *nem*, összesen tizenötön az ötvenhatból, ketten lehetséges teljes alakként mindkettőt odairták. Mégis a válaszadók többsége, 39 fő a *nm*-t *nincs mit*-ként ismerte fel, tehát valóban

² Erre a saját MSN-korpuszomban nem találtam példát, a *v* általában a *vagy* kötőszó, esetleg a *vala*- előtag rövidítése.

közismert forma. Nemcsak a megadott rövidítéseket lehet többféleképpen visszafejteni, hanem a teljes szóalakoknak is lehet többféle rövidítési módja.

6.3. A rövidítések variációi

Lehetséges, hogy a nagyon gyakran rövidített szavaknak több változata is egyszerre él. Viszont éppen a leggyakrabban rövidített *hog*-nak csak egyetlen rövidítése van, a *h*. Ez magyarázható lenne a szó rövidségével, de ellenpéldaként felhozható a már említett *csak*, aminek a *cs* és a *ck* is lehet a rövidítése. A második legtöbbször rövidített szóhoz, a *vag*-hoz legtöbbször, negyvenketten *vok*-ot, ketten *wok*-ok, és egy személy *vk*-t írt. A leggyakrabban rövidítettek között a *sz*-hez és a *valószínűleg*-hez írták a legtöbb variációt. A *sz*-hez variációi közül legelterjedtebb a *szem*, harmincnégy-szer szerepelt, a *szetem*, *szentem*, *sztm* és *szrtm* csak kettő vagy egy válaszadónál jelenik meg. A *valószínűleg* esetében még több lehetséges megoldás született. Huszonötöszer szerepelt a *valszeg*, háromszor a *vszínűleg*, kétszer a *valsz*, a *vlsg*, és *vszeg*. A *vszleg*, a *val*, a *vszínű*, a *valszleg* és a *valsz* mindössze egyszer.

A *jó éjszakát!* a leggyakoribb rövidítések közé tartozik (összesen negyvenen rövidítették), a tesztből kiderült, hogy többféleképpen is rövidíthető (*jocakát*, *jó8/jo8*, *jóéjt*, *jó éjt*). A *jó8* benne volt a visszafejtős feladatban is, majdnem mindenki felismerte, az is, aki nem így rövidíti. Ez is bizonyítja, hogy nincs jó és rossz megoldás, hanem variációk, különböző rövidítési módok léteznek.

A ritkán rövidítettek között is találunk olyan kifejezést, amelynek több variációja is van, például a *tényleg*-et négyféleképpen rövidítik: *télleg*, *téll*, *tleg*, *tény*. A *télleg*-et tizenegyen írták, a többit csak néhány fő, így a végeredmény mindössze 20 rövidítő az 56 közül.

Néhányan több lehetséges rövidített alakot vagy visszafejtést is felsoroltak, egy vagy akár több helyre is. Például a *köv*-höz, ami úgy keletkezik, hogy a szó végét elhagyjuk, felsorolta valaki a *következő*, *következik*, *következett*, *következtet* szavakat. Mind egy tőből képződött, különböző toldalékokkal, de a *köv* valóban lehet mindegyik rövidítése. Ugyanez a válaszadó a *besz*-hez is több lehetőséget adott meg: „*beszél*, *beszélni*, *beszélek*, *beszélsz...*”. A sor folytatható, de leggyakrabban talán a *majd besz* kifejezésben fordul elő, ami azt jelenti: majd beszélünk. Ezt a jelentést példázzák az alábbi MSN beszélgetések részletei is:

Pavi: *D: na most rohannom kell
puszillak
majd besz este*

Géza: *nah most lépek majd besz szia puszi jó8*

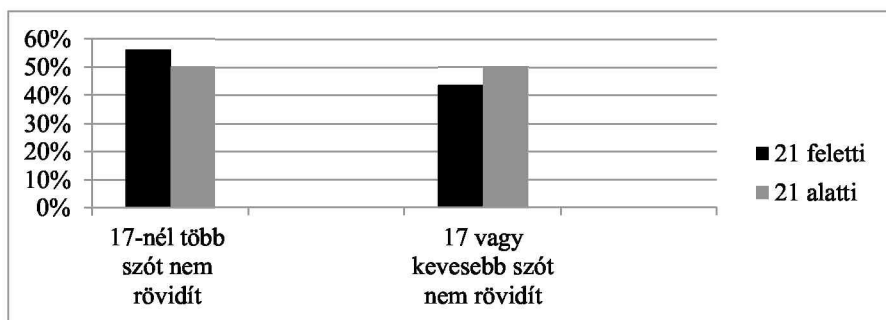
6.4. A csevegőprogramok használatával kapcsolatos kérdések elemzése

A kérdőívem első szakaszában a csevegőprogramok (elsősorban az MSN) és a rövidítések használatával kapcsolatban tettem fel kérdéseket. Az ezekre kapott válaszokat vettem össze a válaszadók adataival, és a rövidíteni tudott kifejezések számával.

A válaszadókat két csoportra osztottam, életkortól, lakhelytől függetlenül, aszerint, hogy a 34 felsorolt szó vagy szó szerkezet közül mennyihez írták azt, hogy „nem rövidítem”. Az egyik csoportba azok kerültek, akik tizenhetet vagy ennél kevesebbet nem rövidítettek, a másikba azok, akik tizenhétnél többet nem szoktak rövidíteni. Tehát akik a teljes alakok felét vagy több mint felét rövidítették, azok alkotják az egyik csoportot, a másikat pedig azok, akik kevesebb, mint a felét tudták rövidíteni. A két csoport majdnem megegyező létszámú, a 17 alatti 27 fő, a 17 feletti 29 főből áll. A továbbiakban ennek a két csoportnak az eredményeit hasonlítottam össze.

Mind a két csoportnál megnéztem, hogy milyen válaszokat adtak a második kérdésre, ahol azt kellett bejelölniük, hogy milyen gyakran használnak rövidítéseket. Azt gondolhatnánk, hogy akik több kifejezést tudtak rövidíteni, azok saját bevallásuk szerint is gyakrabban rövidítenek. A kapott válaszok azonban nem támasztják ezt alá. Azoknak, akik több szót tudtak rövidíteni csak 37%-a válaszolta azt, hogy amit lehet, rövidít, 59% pedig azt, hogy néha használ rövidítéseket. Tehát a rövidítések ismerete nem feltétlenül jelenti a gyakori használatukat is. Fordítva is igaz lehet, mert attól még, hogy az általam megadott szavakat nem tudta rövidíteni az illető, nem biztos, hogy más szavakat nem rövidít rendszeresen.

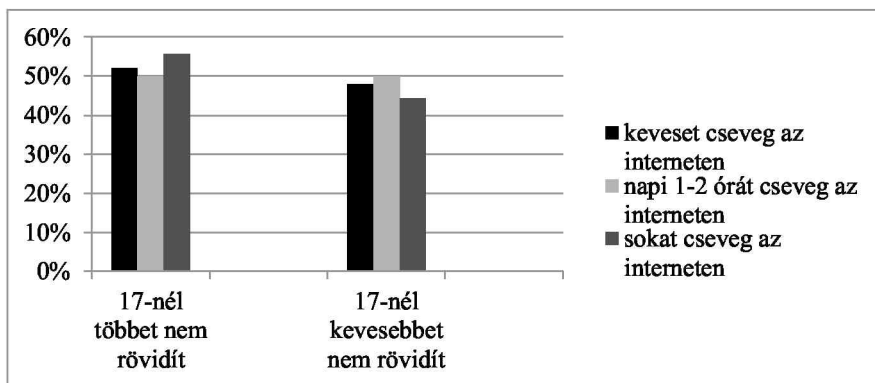
A rövidített kifejezések mennyiségét összevettem a válaszadók életkorával, mert általános sztereotípiá, hogy a fiatalok hajlamosabbak a nyelvi változások terjesztésére, mint az idősebbek, így a rövidítéseket is jobban ismerik és használják. Ehhez előbb szintén két kategóriára kellett osztanom a válaszadókat, idősebbekre és fiatalabbakra. Már említettem, hogy az életkor szerinti csoportok határát a 21. évnél húztam meg.

1. ábra: Az életkor és a rövidített kifejezések számának összefüggése

Az első ábra azt mutatja, hogy a kevesebbet és a többet rövidítők között hogyan oszlanak meg a válaszadók életkoruk alapján. A 21 év alattiak száma egyenlő a rövidítések mennyisége szerinti két csoportban, a 21 év felettek közül kicsivel többen rövidítettek tizenhétnél kevesebb kifejezést, 56,25%, de ez nem számottevő különbség. Így nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a fiatalabbak több rövidítést ismernek, mint az idősebbek.

A kérdőív legelső kérdése az MSN és más hasonló csevegőprogramok használatának rendszerességére vonatkozott. Erre a kérdésre (*Milyen gyakran szoktál MSN-ezni, vagy más csevegő programokat használni?*) a válaszlehetőségek a következők voltak: a) nagyon ritkán (nem minden héten); b) heti néhány alkalommal; c) napi 1–2 órát; d) több mint napi 2 órát; e) szinte egész nap. Huszonöt válaszadó jelölte meg, hogy keveset, nagyon ritkán vagy csak heti néhány alkalommal cseveg az interneten. Huszonketten válaszolták azt, hogy napi 1–2 órát, és mindössze kilencen azt, hogy több mint napi 2 órát csevegnek, vagy akár egész nap be vannak jelentkezve. Az itt született eredményeket is megvizsgáltam a rövidíteni tudott kifejezések száma szerinti két csoportban.

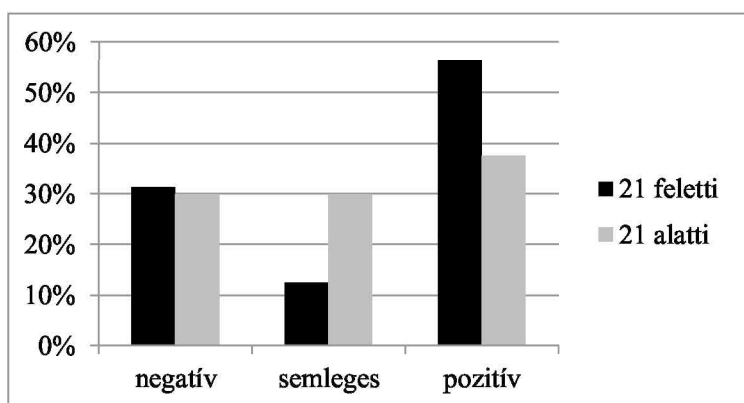
2. ábra: A internetes csevegések gyakorisága és a rövidített kifejezések számának összefüggése

Azok közül, akik keveset MSN-eznek vagy csetelnek, valamivel többen, 52% volt, aki 17 kifejezésnél többet nem tudott rövidíteni, és 48%-uk 17 vagy több kifejezést rövidített. A napi 1-2 órát csevegők aránya 50–50%-ban oszlik meg mindkét csoportban. Viszont meglepő módon a sokat csevegők közt voltak a legtöbben, akik 17 szónál, szóösszetételnél többet nem rövidítettek. Összesen 9 főről van szó, nagyobb mintából talán más eredményt kapnánk.

8. Attitűdvizsgálat

Az attitűd jelentése valamivel szembeni beállítódás, viselkedési mód. A nyelvi attitűd nyelvekkel, nyelvi jelenségekkel és elemekkel vagy a konkrét nyelvhasználattal szembeni beállítottság. A nyelvi attitűdök társadalmi eredetűek (Kiss 1995: 135). Az általam készített kérdőív egyik célja az internetes nyelvhasználatban elterjedt rövidítésekkel kapcsolatos attitűd felmérése volt. Feltételezhetjük, hogy a fiatalabb korosztály tagjai gyakrabban használják az internetet, és természetesebb számukra az írott beszélt nyelv. Jobban ismerik, így jobban szeretik a rövidítéseket. Az idősebbek viszont kevésbé toleránsak ezzel a nyelvi jelenséggel szemben, jobban törekszenek a normák betartására.

Ezzel volt kapcsolatos a kérdőív 8. kérdése, amelyben a válaszadóknak a következő kilenc lehetőség közül kellett kiválasztani azokat a tulajdonságokat, amelyek szerintük jellemzik az MSN-en és más hasonló csevegőprogramokban használt rövidítéseket: *a) divatosak, b) egyszerűek, c) idegesítőek, d) érthetetlenek, e) viccesek, f) újszerűek, g) kreatívak, h) szokatlanok, i) feleslegesek.* A válaszlehetőségeket három csoportra osztottam aszerint, hogy milyen attitűdöt tükröznek. Az első csoportba a negatív tulajdonságok kerültek (idegesítő, érthetetlen, felesleges), a másodikba a semlegesek (egyszerű, újszerű, szokatlan), a harmadikba pedig a pozitívak (divatos, vicces, kreatív). Ennél a kérdésnél több betűjellet is be lehetett karikázni, nem határoztam meg, hogy maximum mennyit. Nagyon ellentmondásos válaszok nem születtek.³ A válaszadókat az előbb említett három kategóriába soroltam. Ha valaki például bejelölt két tulajdonságot a pozitív csoportból, és egyet a semlegesből, azt a pozitív válaszok közt számoltam. Az összes válaszadó 30,35%-a ítélte meg negatívan a rövidítéseket, 25% semleges válaszokat jelölt, a legtöbben, 42,86% pozitív tulajdonságokkal jellemezte a rövidítéseket. Ezek után megnéztem, hogy a különböző attitűdű válaszadók közül hányan voltak 21 év felettiak és 21 év alattiak. Az előfeltevésem az volt, hogy a fiatalok elfogadóbbak az interneten terjedő nyelvi jelenségekkel szemben. A 21 év felettiak tizenhatan, a 21 éves kor alattiak pedig negyvenen voltak.

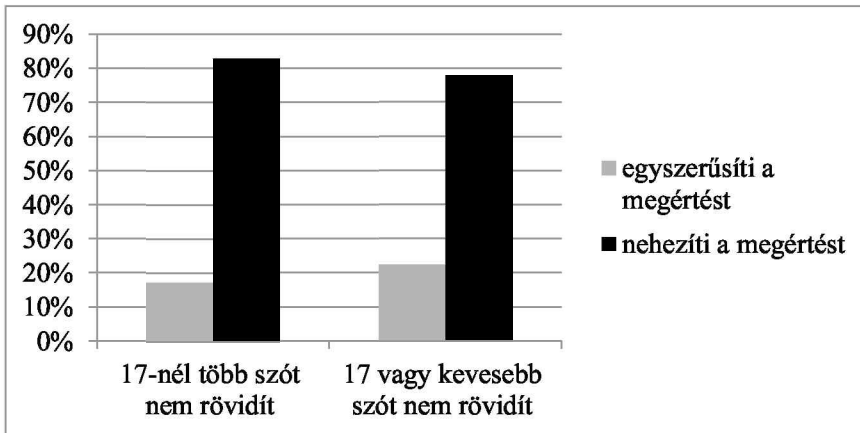
3. ábra: Az életkor és a rövidítésekkel szembeni nyelvi attitűd

A 21 éves kor alattiak válasza egyenletesebben oszlanak meg, mint az idősebbeké, 30% a negatív tulajdonságok betűjelét karikázta be, szintén 30% a semleges tulajdonságokét, és 38% a pozitív tulajdonságokat választotta. Ez nem egy széles körű vizsgálat, kevés fő vett részt benne, így nem lehet reprezentatív adatokhoz jutni. Az egyértelműen látszik azonban ilyen mennyiségű mintából is, hogy a rövidítésekkel teli nyelvezetet nem minden fiatal, középiskolás korú kedveli, és nem minden idősebb

³ Egy válaszadó semmit nem jelölt meg.

internethasználó ítéli el. A 21 éves kor felettiak több mint fele, 56,25%-a pozitív tulajdonságokat jelölt meg, csak 12,5% jelölt semlegeseket, és 31,25% negatívakat.

A feladatlap eddig elemzett 8. kérdését megelőző és közvetlenül követő kérdései is a nyelvi attitűdre vonatkoztak. Ezekben kevesebb lehetőség közül kellett egyet választaniuk a résztvevőknek. A 7. kérdés az volt, hogy milyen hatással lehet a sok rövidítés a nyelvre. A válaszadók 19,6%-a szerint nincs hatással a nyelvre, 26,8% szerint színesíti, és 51,8% szerint elrontja a nyelvet. A 9. kérdés arra vonatkozott, hogy a sok rövidítés a szöveg megértését egyszerűsíti vagy megnehezíti. A válaszadók több mint háromnegyede, 78,57% tartja úgy, hogy a rövidítések nehezítik a szöveg megértését. A 17-nél több szót nem rövidítők között magasabb volt azok száma, akik a *megnehezíti* választ jelölték, mint azoknál, akik 17, vagy ennél kevesebb szót nem rövidítettek, de még az utóbbi csoportban is jelentős a különbség.

4. ábra: A rövidíteni tudott kifejezések száma és az attitűd összefüggése

Az attitűddel kapcsolatos kérdésekre kapott válaszok alapján megállapítható, hogy a kísérletben részt vevők több mint a fele úgy gondolja, a sok rövidítés használata elrontja a nyelvet, és körülbelül az egyharmada negatív jelzőket társít a rövidítésekhez. A negatív megítélés ellenére a válaszadók 68,85%-a jelölte meg a második kérdésben, hogy néha használ rövidítéseket, 26,8%-uk azt, hogy rövidíti, amit csak lehet, és mindössze 5,35%, azaz 3 fő jelölte be, hogy soha nem használ írásban rövidítéseket. Itt tehát egy olyan nyelvi jelenségről van szó, amit a kérdőív kitöltőinek nagy része elítél, miközben rendszeresen használ a hétköznapi kommunikáció során.

9. A nyelvhasználók véleménye az internet nyelvezetéről

9.1. Írott vagy beszélt nyelv?

Az elméleti munkáktól függetlenül kíváncsi voltam, hogy a felhasználók hogyan vélekednek a csevegőprogramok nyelvezetéről. Ezért a kérdőív egyik kérdése arra

vonatkozott, hogy az MSN nyelvzete a beszélt vagy az írott nyelvhez áll közelebb szerintük. A válaszadók csak két lehetőség közül választhattak. A kérdés a következőképpen hangzott:

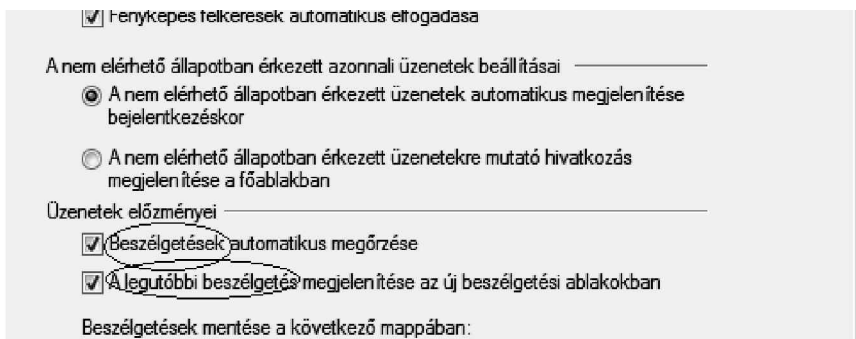
Szerinted az MSN nyelvzete....

közelebb áll a beszélt nyelvhez.

közelebb áll az írott nyelvhez.

Az 56 válaszadó közül csak tízen választották azt, hogy az internetes nyelv az írott nyelvhez áll közelebb. Mindenki más, nemtől, kortól és lakóhelytől függetlenül úgy gondolta, hogy inkább a beszélt nyelvre hasonlít. Mivel az MSN nyelvzete a beszélt és az írott nyelv jellemzőit is hordozza, célszerű lett volna egy harmadik, köztes válaszlehetőséget is megadni. Szándékosan nem tettem, éppen az volt a célom, hogy a válaszadók dönthessék el, szerintük melyikhez áll mégis közelebb. A tesztből kiderült, hogy annak ellenére, hogy írott szövegekről van szó, a többség a beszélt nyelvi tulajdonságait tartja lényegesebbnek.

Az internetes csevegésekre azt mondjuk, hogy beszélgetések. A programok magyar fordításában is ezt a szót használják. A következő képen (5. ábra) az MSN beállítások menüjének egy részlete látható, ahol a program az üzenetváltásokat beszélgetéseknek nevezi. Ezeket a részeket bekarikáztam.

5. ábra: A program beállításai

Gyakran hangzik el a hétköznapi diskurzusokban is, hogy „...*majd beszélünk MSN-en*”. A következő példával azt szemléltetem, hogy az MSN-en való kommunikáció során is beszélgetéseknek nevezik a felhasználók az üzenetátadás módját.

Eszter: *bujkállok, mert megvan a csoport beosztás és a gólyafórum is megy, így mindenki msn címeiket cserélget, viszont nincs kedvem senkivel beszélgetni perpill*
 Berni: *erre másnap írt, hogy sajnálja, ha tegnap bunkó volt és szeretne msns- (sic!) (msnen) beszélni velem*

Ebben a példában egy beszélt nyelvi fordulat szerepel írott formában:

=Én=: állj már meg!miket beszélsz megint?

A kérdésből kiderült, hogy a válaszadók többsége a beszélt nyelvhez közelebb állónak tartja az internetes csevegés nyelvezetét, a példák is ezt bizonyítják. A továbbiakban arról lesz szó, hogy az adatközlők mit gondolnak a helyesírás fontosságáról az írott beszélt nyelvben.

9.2. A válaszadók véleménye a helyesírás fontosságáról az MSN nyelvezetében

Bódi felmérésében (2004: 216) a válaszadók 34,5%-a szerint fontos az internetes csevegés során a helyesírás és a stílus, 32,1% szerint csak annyira, hogy még érthető legyen, amit ír, 9,5% azt válaszolta, csak a gyorsaság a lényeg, a helyesírásra nem jut ideje, és 5,9% szerint egyáltalán nem fontos.

Az általam készített kérdőív egyik kérdése arra vonatkozott, hogy szokott-e az illető helyesírási hibákat elkövetni, és ha igen, mi ennek az oka. A kérdést az alábbi formában tettem fel:

MSN-ezés közben szoktál nyelvtani vagy helyesírási hibákat ejteni?

- a) *igen, mindenki szokott*
- b) *nem hiszem, nem tudok róla*

A következő kérdés pedig közvetlenül ehhez kapcsolódott:

Ha igen, szerinted mi ennek az oka?

- a) *nem figyelek oda eléggé gépelés közben, ilyenkor nem annyira fontos a helyesírás*
- b) *viccesnek találom, ha például fonetikusán írok le egy szót, a másik úgyis érti*
- c) *néha a hibás forma, szerkezet rövidebb, egyszerűbb*
- d) *amúgy is rossz a helyesírásom*

A nyelvtani és helyesírási hibákra vonatkozó kérdésnél a válaszadók 82,14%-a karikázta be az *igen*-t. A következő kérdésre a többség, 69,56% válaszolta, hogy figyelmetlenség miatt hibázik.⁴ Csak 10,84% jelölte meg, hogy szándékosan ír hibásan, hogyha azzal tud rövidíteni. Szintén 10,84% találja viccesnek a fonetikusán leírt szavakat, és nem csak a 21 év alatti korosztály tagjai közül választották ezt. Ugyanennyien (10,84%) saját bevallásuk szerint egyébként sem írnak helyesen, tehát nem szándékosan hibáznak, nem a rövidítés miatt. Bizonyos szavak nem feltétlenül lesznek rövidebbek fonetikusán leírva. Ez az írásmód elsősorban nem a rövidítést, egyszerűsítést szolgálja, sokkal inkább az egyéni stílust vagy éppen a csoporthoz való tartozást fejezi ki.

Korábban már szó volt róla, hogy a rövidítési módokat nem kötik szoros szabályok. Vannak viszont olyan helyesírási szabályok, amelyeket nem célszerű a rövidítésekben sem mellőzni, például az *ly* vagy *j* helyes kiválasztása.

⁴ Veszelszki Ágnesnek (2009) fiatalabb korosztály tagjaival végzett kísérletéből ugyanez derült ki.

9.3. A *j* és az *ly* használata

Az elmentett beszélgetéseimben is előfordul, hogy az *ly* helyett *j*-t használnak, de nem túl gyakori ez az írásmód, és valószínű, hogy nem szándékosság okozza. SMS-ben karaktert spórolhatunk vele, de MSN-en csak 1 billentyű lenyomásával lesz kevesebb a szöveg és rövidebb a gépelési idő. A kérdőívben is szerepelt erre vonatkozóan egy kérdés. Az összes válaszadó 80,36%-a nem rövidít ilyen módon, 12,5%-nak amúgy is problémát okoz eldönteni, melyik szót hogyan írjuk, és csak 7,14% válaszolta azt, hogy szokta az *ly*-t *j*-nek rövidíteni. Gyakrabban előfordul, hogy az *ly*-t teljesen elhagyják a szóból, pl. *oan* (olyan), *mien* (milyen). A *ly* elhagyását magyarázhatja az, hogy a *j* hangot hiátustöltőnek érzékelik, amit csak a beszédben ejtenek ki, így írásban nem szükséges azt jelölni (Veszelszki 2009: 324). Ebben a példában a *milyen* szó szerepel *ly* nélkül:

Karesz: *tudod mien vagyok*

A következő példában az *o* és az *a* között hiányzik a *ly*, a szó mégis érthető.

Tibikee: *nemtom akkor oan 6 fél 7 körül*

9.4. Kis- és nagybetűk

Az internetes csevegés nyelvezetére nem jellemző annyira a nagybetűk használata, mint az SMS-ekre. Azokra a kifejezésekre gondolok, ahol a nagy mássalhangzó helyettesíti a magánhangzó-mássalhangzó kapcsolatot, pl. *Mlék* (emlék), *INSN* (egyenesen). Az SMS-ben helyet lehet megtakarítani azzal, ha szóköz helyett úgy tagoljuk a szöveget, hogy minden szót nagybetűvel kezdünk. Gépeléskor viszont időt veszítünk a shift billentyű lenyomásával. Megfigyelhető, hogy a mondatokat sem kezdik nagybetűvel, és gyakran a tulajdonneveket sem írják nagy kezdőbetűvel. A kérdőívben feltett MSN-ezési szokásokra vonatkozó kérdésnél 41%-a a válaszadóknak jelölte be, hogy nem használ kis- és nagybetűket.

Az elmentett beszélgetéseimben is számos példát találni erre a jelenségre. A következő beszélgetésrészletben személynév van kisbetűvel írva. Megfigyelhető még, hogy a szöveg írója nem használ semmilyen írásjelet, és a *hogy*-ot *h*-ra rövidíti.

Pavi:D: *de karesz mondta h nem is szokott sokat itt lenni*

Az alábbiban pedig földrajzi név (*Pest*) nincs nagybetűvel kezdve. A *mert*-et *me*-nek rövidíti, és nem használ ékezetet a *csinálsz* szóban (ez lehet véletlen is).

Géza: *me mit csinálsz pesten?*

A következő idézetben nincsenek mondatvégi írásjelek és nagy kezdőbetűk, de a tagmondatok vesszővel el vannak választva. Az új mondat új sorban kezdődik. Nem a hagyományos módon, de tagolt a szöveg. Az adatközlő a beszélt nyelv hangsúlyait próbálja visszaadni írásban. A második sorban olvasható egy elírás, a *ne* szó helyett a *nem* szerepel.

A változatok véletlenszerűen jelennek meg...
 A változatok szociolingvisztikai szempontból ritkán egyen-
 megértők. A vált. -nak van olyan relevanciája.
 Kiseb. nyelv: nyelvi változó és szociolingvisztikai változó
 megkülönböztetése: van olyan nyelvi változó, amelynek
 szoc. ling.-i relevanciája → ezzel egyetértek 😊

6. ábra: Kézírt jegyzetben megjelenő rövidítések

Ez a szövegrészlet egy ismeretlen szerzőtől származó, magyar szakosok között terjedő, kézzel írt jegyzetből való. Bekarikáztam benne a számomra érdekes részeket. A felső áthúzott karika jelentése *nem*, a mondat így hangzik: *A változatok nem véletlenszerűen jelennek meg...* A lenti áthúzott karika azt jelenti, hogy *nincs*, tehát a mondatrész: *van olyan nyelvi változó, amelynek nincs szoc. ling.-i (szociolingvisztikai) relevanciája...* Látható, hogy itt a hallgató a rövidítések után tett pontot, és kötőjellel kapcsolta hozzájuk a todalékokat. A szövegrész végére egy smiley-t rajzolt, ezzel jelezve, hogy ezt a megjegyzést humorosnak találja.

A kérdőív kézzel írt rövidítésekre irányuló kérdéséhez mindössze tizenkilencen soroltak fel általuk kézírásban is használt rövidítéseket. A kézírásakor nem rövidítők közül is sokan válaszoltak arra a kérdésre, hogy ilyenkor tesznek-e pontot a rövidített szavak végére. Azok közül, akik azt választották, hogy tesznek pontot, csak néhányan alkalmazták ezt a rövidítéssel feladatban. A hét igennel válaszoló közül csak három tett mindenhova pontot, és közülük is kettő nagyon kevés kifejezést rövidített. Ennek talán az lehet az oka, hogy azok, akik gyakran rövidítenek internetes csevegésben, soha nem tesznek pontot, hiszen az is csak lassítaná a gépelést. Ez a feladat az ilyen jellegű írásbeli beszélgetések gyakori szófordulatait tartalmazta, a teszt kitöltői az ott használt rövidítéseiket automatikusan pont nélkül írták. A kérdőív minél gyorsabb kitöltése érdekében is elhagyhatták a pontokat. A felsorolt kézírásos rövidítéseknél heten tettek pontot, közülük négyen igennel válaszoltak a pontok használatára vonatkozó kérdésre, hárman pedig azt felelték, hogy néha tesznek pontot. A tizenkilenc kézzel írt rövidítők közül csak hat személy tizennyolc év alatti gimnazista. A maradék tizenhárom egyetemista vagy dolgozó felnőtt, hét 21 év feletti. Vagyis vizsgálatom szerint a diákok nem rövidítenek kézírásban többet, mint a felnőttek.

A kézírásnál használt rövidítések felsorolásánál a *h*, a *hogy* rövidítése hatszor fordult elő, ez a legtöbbször használt rövidítés, még kézírásban is. *Vok* és *wok* összesen háromszor szerepelt, *stb* és *vmikor* is háromszor. *Pl*, *am*, *1* és *6* kétszer. Két kérdőívben fordult elő, hogy valaki egy Δ -t rajzolt a háromszög rövidítéseként, egyik egy gimnazista. Ezekon kívül a következők egyszer-egyszer szerepeltek: *bmikor*, *v*, *ill*, *szte*, *sztem*,

vki, pill, ck, ún, vmi, valszeg. Ezek az internetes csevegésben is gyakran használt rövidítések. Érdekességként megfigyelhető, hogy néhányan a szakjukon vagy szakmájukban használt rövidítéseket írták. Pl. történelem szakos: *tv.* (törvény), *korm.* (kormány), *OMM* (Osztrák–Magyar Monarchia); kommunikáció szakos: *komm.* (kommunikáció), *társ.* (társadalom); kémia szakos: *con* (koncentráció); nyelvész: *csop* (csoport), *if* (információ), *pr* (pragmatika).

Egyértelműen látszik, hogy nemcsak az interneten, hanem kézírásban is gyakoriak a rövidítések, főleg informális szövegekben. A csevegésekben megjelenő rövidítések ugyanúgy alkalmazhatók itt is. A kétféle írásbeliség tehát hatással van egymásra.

11. Összegzés

Dolgozatomban a kérdőíves vizsgálatom eredményeit mutattam be. A teszt rámutatott arra, hogy vannak sokak által ismert és használt rövidítések az internetes csevegések nyelvezetében. Megtudtam, hogy mik a leggyakrabban használt rövidítések, amelyeket majdnem minden résztvevő tudott rövidíteni. Ezeknek a rövidítéseknek a használata megszokott, elfogadott, és már nem csak az internet közegén belül jelenhetnek meg. Az is kiderült, hogy néhány kifejezésnek többfajta rövidítési módja is létezik, mindegyik felismerhető, és visszavezethető a teljes alakra. Az állításaimat a saját MSN beszélgetéseimből vett példákkal támasztottam alá.

A kísérlet célja a rövidítések elterjedtségének és közérthetőségének vizsgálata mellett az volt, hogy felmérjem a válaszadók viszonyát az írott beszélt nyelvhez. Kiderült, hogy a többség szerint a rövidítések gyakori használata elrontja a nyelvet, bár ennek ellenére a válaszadók nagy része saját bevallása szerint használja őket. Ebből következik, hogy a rövidítések használata és ismerete nem függ össze az attitűddel. Bár sokan nem kedvelik a rövidítéseket, mégis a mindennapi nyelvhasználatunk részét képezik.

HIVATKOZÁSOK

A magyar helyesírás szabályai 11. kiadás, 2000, Budapest, Akadémiai Kiadó.

Balázs Géza 2003: „Minden házfalat cseréljeteK sms-falra”: Sms-fal mint elektronikus graffiti, *Magyar Nyelvőr* 127, 144–58.

[<http://c3.hu/~nyelvor/period/1272/127202.pdf> – 2011. október 3.]

Bódi Zoltán 1998: Internetes kommunikáció-beszédkommunikáció, in Gósy Mária szerk.: *Beszédkutatók '98: Beszéd, spontán beszéd, beszédkommunikáció*, Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézete, 178–88.

Bódi Zoltán 2004: Az írás és a beszéd viszonya az internetes interakcióban, *Magyar Nyelvőr* 128, 286–94. [<http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1283/128302.pdf> – 2011. október 3.]

Bódi Zoltán 2004: *A világháló nyelve: Internetezők és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban*, Budapest, Gondolat Kiadó.

- Keszler Borbála szerk. 2000: *Magyar grammatika*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Keszler Borbála 2004: *Írásjeltan: Az írásjelhasználat szabályai, problémái és története*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő 1995: *Társadalom és nyelvhasználat: Szociolingvisztikai alapfogalmak*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Laczkó Mária 2010: „Kivi vok, mien 5let muxik”: Az SMS-ek rövidítéseinek megértéséről, *Magyar Nyelvőr* 134, 355–69.
[<http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1343/134308.pdf> – 2011. október 3.]
- Schirm Anita 2004: Napjaink nyelvi változásai: Új jelenségek a magyarban, in Balázs Géza – Grétsy László szerk.: *Új jelenségek a magyar nyelvben*, Budapest, Tinta Könyvkiadó, 147–67.
- Veszelszki Ágnes 2009: Képirás vagy képes írás? Az infokommunikációs technológia hatása a felső tagozatosok írására, in Balázs Géza – H. Varga Gyula szerk.: *Ikonikus fordulat a kultúrában*, Budapest–Eger, Magyar Szemiotikai Társaság–Líceum Kiadó, 309–33.

ABBREVIATIONS IN THE LANGUAGE OF THE MSN

PATRICIA WIRT

In this paper I present the results of a questionnaire survey research. On the basis of this survey, the most frequently used abbreviations have been defined. Almost every participant was able to use these abbreviations. Some expressions have more than one abbreviation, all of which can be decoded and traced back to the original expression. I confirmed my statements with examples from my own MSN conversations. The aim of the survey was – beside the spread and decodability of the abbreviations – to detect the participants’ attitude towards written-spoken language (the language of the internet). According to most of the participants, frequent use of the abbreviations damages language, although, they confessed that they often use these abbreviations. From this it follows that using abbreviations does not correlate with attitude. Many may dislike abbreviations but these are part of everyday language production.